

บทความวิจัย (Research Article)

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุรยา Developing Training Courses to Enhance Practical Skills in Thai Dance, *Rabam Ayutthaya*

ฐิโนทัย ด่านกลาง / Thinothai Danklang

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

E-mail: thinothai_d@mail.rmutt.ac.th

มานิช บุญทองเล็ก / Manoch Boontonglek

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

*Corresponding author E-mail: manoch_b@rmutt.ac.th

ประวิทย์ ฤทธิบูลย์ / Pravit Rittibul

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

E-mail: pravit@rmutt.ac.th

Received: February 2, 2026 Revised: March 3, 2026 Accepted: April 21, 2026 Published: April 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุรยา 2) ศึกษาผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรม และ 3) ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมฝึกอบรม กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประตูลี้ จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัครที่มีความสนใจในหลักสูตรฝึกอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแบบมีโครงสร้าง แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ แบบประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำ และแบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุรยา มี 10 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมายการอบรม โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาการอบรม การดำเนินการ จัดอบรม กิจกรรมการอบรม การวัดและประเมินผล โครงสร้างแผนการจัดฝึกอบรม และแผนกิจกรรมฝึกอบรม ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม จำนวน 10 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลักสูตรฝึกอบรม ด้านความรู้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนนก่อนฝึกอบรม ($\bar{X} = 7.10$, S.D. = 1.17) และหลังฝึกอบรม ($\bar{X} = 18.05$, S.D. = 1.32) จากคะแนนเต็ม 20 มีค่าที่ อยู่ในระดับ 27.8 ด้านทักษะการปฏิบัติท่ารำระบายอุรยาโดยภาพรวม ($\bar{X} = 16.90$, S.D. = 1.02) แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะที่ดี และความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.31)

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, หลักสูตรฝึกอบรม, การศึกษาด้านนาฏศิลป์, ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย, ระบายอุรยา

Abstract

The objectives of this research are: 1) to develop a training course designed to enhance practical skills in the *Rabam Ayutthaya* Thai classical dance, 2) to assess the effectiveness of the developed course, and 3) to evaluate participant satisfaction regarding the training course. The sample consisted of 20 upper elementary school students from the dance club at *Pratu Chai* School, selected through voluntary participation based on their interest in the course. The research instruments included structured expert interviews, a knowledge achievement test, a practical dance skills assessment, and a satisfaction survey. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

The findings revealed that: 1) The Thai classical dance skills enhancement training course for the *Rabam Ayutthaya* consisted of ten essential components: principles, training objectives, structure, content scope, training duration, implementation, activities, measurement and evaluation, training plan structure, and activity plans. The training was conducted over 10 days, with 2-hour sessions per day, totaling 20 hours. 2) Regarding knowledge outcomes, post-training scores were statistically significantly higher than pre-training scores at the $p < .05$ level. The mean score increased from $\bar{X} = 7.10$, S.D. = 1.17 to $\bar{X} = 18.05$, S.D. = 1.32 out of a total of 20 points, with a t-value of 27.8. In terms of practical performance, the overall mean score was $\bar{X} = 16.90$, S.D. = 1.02, showing improved dance skills. The overall satisfaction of participants with the training course was at the highest level ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.31).

Keywords: curriculum development, training courses, Thai classical dance education, practical skills in Thai dance, *rabam ayutthaya*

บทนำ

ศิลปวัฒนธรรมของชาติแสดงถึงความเป็นมาของอารยประเทศที่มีประวัติความเจริญรุ่งเรืองมาแต่อดีต ในเรื่องประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ ภูมิปัญญา การสร้างสรรค์งาน เพื่อเป็นสื่อจรรโลงและสร้างความสุนทรีย์ให้กับมนุษย์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าของสังคม หนึ่งในศิลปวัฒนธรรมของชาติที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนความเป็นไทยนั้นคือ นาฏศิลป์ไทย (กรมศิลปากร, 2542) นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะแห่งการละคร หรือการฟ้อนรำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ประกอบไปด้วยศิลปะ 3 ประการคือ การฟ้อนรำ การดนตรี และการขับร้อง รวมเข้าด้วยกัน นาฏศิลป์ไทยมีรูปแบบของการแสดงที่มีลีลาอันอ่อนช้อยงดงาม แสดงออกถึงความประณีตแฝงด้วยจินตนาการและศิลปะที่ละเอียดอ่อนของคนไทย บ่งบอกถึงภูมิอารยธรรมอันรุ่งเรืองและความมั่นคงของชาติที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล (สุลลมาลย์ นิเมเนติพันธ์, 2545) ดังปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) มาตรา 7 ที่กล่าวว่า ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกให้ผู้เรียนมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล สอดคล้องกับมาตรา 23 กล่าวว่า การจัดการศึกษา

ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้คุณธรรมกระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสม ของแต่ละระดับ ผู้เรียนจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมการกีฬาภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา จึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาประเทศชาติให้เกิดผลดีนั้นจะต้องพัฒนาศิลปะ วัฒนธรรมของชาติควบคู่ไปด้วยเสมอ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือในการดำเนินการศึกษา ค้นคว้า ปรับปรุง พัฒนาทำนุบำรุงส่งเสริมเผยแพร่และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ ของชาติให้ดำรงอยู่สืบไป (เสาวพร บุญช่วย, 2564) ในปัจจุบันความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งใน ด้านการสื่อสาร คมนาคม ธุรกิจและการค้าต่าง ๆ มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมจากแบบอย่าง ที่เคยปฏิบัติกันมาแต่ดั้งเดิม ทำให้วัฒนธรรมที่ดั้งเดิมบางอย่างของไทยที่ควรสงวนและรักษาไว้ค่อย ๆ เลือนหาย หรือถูกทำลายไปและถูกวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามาแทนที่อย่างรวดเร็ว (Boontonglek, et al, 2024; Rittibul, et al, 2025)

การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินการขับเคลื่อนให้มีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของไทยตาม จุดมุ่งหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภายใต้การการบริหารงานโดยรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้มีการแถลงนโยบายการจัดการศึกษา การสร้างความเชื่อมั่นในการบริหารการศึกษา ตามแนวคิดผู้เรียนเป็นเป้าหมายแห่งการพัฒนา เน้นการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ให้ผู้เรียนมีวิธี คิดและทักษะที่เป็นสากลสอดคล้องกับพลวัตในศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับสำนึกและความเข้าใจในความเป็น ไทย สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้ควบคู่การส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจและรักในศิลปวัฒนธรรมของไทย ซึ่งที่เห็นได้ชัดและโดดเด่น คือ ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีและนาฏศิลป์ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐานได้ระบุไว้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรม ทางศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนา สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) โดยพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจมีทักษะวิธีการทางศิลปะ เกิดความ ชาบซึ้งในคุณค่าของศิลปะ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงออกอย่างอิสระในศิลปะแขนงต่าง ๆ (Rittibul, et al, 2024) ประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ทศนศิลป์ ดนตรีและนาฏศิลป์ ซึ่งในส่วนของสาระนาฏศิลป์นั้น หลักสูตร แกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย ให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจองค์ประกอบ นาฏศิลป์ แสดงออกทางนาฏศิลป์อย่างสร้างสรรค์ ใช้ศัพท์เบื้องต้นทางนาฏศิลป์ วิเคราะห์ห้วงพิภพวิจารณ์คุณค่า นาฏศิลป์ ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดอย่างอิสระ สร้างสรรค์การเคลื่อนไหวในรูปแบบต่าง ๆ ประยุกต์ใช้ นาฏศิลป์ในชีวิตประจำวัน เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างนาฏศิลป์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของ นาฏศิลป์ที่เป็น มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2553) สถานศึกษาจึงมีหน้าที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อตอบสนองนโยบายอย่างเต็มกำลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้ได้รับการอนุรักษ์และสืบทอด

ระบอบโบราณคดีเป็นศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่กรมศิลปากรได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ ที่จะบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับยุคสมัยต่าง ๆ ของไทยในอดีต โดยมีการศึกษาค้นคว้าจากโบราณวัตถุ และโบราณสถาน แล้วนำมาสร้างแนวความคิด แล้วนำเสนอออกมาในรูปแบบความรู้ทางศิลปกรรมผ่านรูปแบบ การแสดงนาฏศิลป์ไทย โดยอ้างอิงหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐานในการสร้างสรรค์ ออกมาเป็นผลงานชุดการแสดงที่สะท้อนให้เห็นถึงยุคสมัยต่าง ๆ ระบอบอุษายา เป็นระบอบที่คิดประดิษฐ์ขึ้นใน

ปีพุทธศักราช 2529 จากความริเริ่มของอาจารย์เสรี หวังในธรรม ที่ประสงค์ให้ระบอบอยุธยาเป็นระบอบโบราณคดี อีกชุดหนึ่งต่อจากระบอบโบราณคดีทั้ง 5 ชุดที่กรมศิลปากรได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยมอบหมายให้อาจารย์เฉลย ศุขะวณิช ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทยและศิลป์แห่งชาติ เป็นผู้ประดิษฐ์กระบวนการทำรำ และมอบหมายให้อาจารย์จิรัช อาจนรงค์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากรเป็นผู้แต่งทำนองเพลง (ขวลิต สุนทรานนท์, 2550) ที่สอดคล้องกับนโยบาย ไทย ไทย คือการใช้อิทธิพลทางวัฒนธรรม คุณค่าทางสังคม เพื่อเชื้อเชิญให้ผู้คนสนใจ และยอมรับในพลังทางศิลปะ วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่หลายประเทศพยายามสร้างขึ้น มาเพื่อให้คนทั้งโลกสนใจในตัวตนของชาติที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ๆ ถือเป็นนโยบายที่รัฐบาลพยายามผลักดัน อย่างต่อเนื่องเพื่อยกระดับและพัฒนาความสามารถด้านความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ของคนไทย ศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงนาฏศิลป์ไทยจึงเป็นหนึ่งวัฒนธรรมที่จะต้องผลักดันต่อยอดให้ได้รับความนิยม ระดับนานาชาติด้วย ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์ไทยถือเป็นศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ บ่งบอกถึงวัฒนธรรมของประเทศ ที่มีการบ่มเพาะมาจากบรรพบุรุษและมีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นเป็นพลังของไทยที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และ สืบทอดต่อไปให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ ให้ได้ซึมซับความเป็นชาติไทย

โรงเรียนประตูลี้ ซึ่งเป็นที่ตั้งของสถาบันราชภัฏพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2504 เป็นโรงเรียนสังกัดกองการพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ชื่อโรงเรียนตั้งตาม ตำบลที่ตั้ง โรงเรียนประตูลี้ได้แลกเปลี่ยนสถานที่กับโรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยาในสมัยนั้น เนื่องจาก กรมการฝึกหัดครูต้องการยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูพระนครศรีอยุธยาเป็นวิทยาลัยครูพระนครศรีอยุธยา และพื้นที่เดิมของโรงเรียนประตูลี้มีจำนวนมาก เหมาะสมกับการขยายตัวเป็นวิทยาลัย จึงขอแลกเปลี่ยน โรงเรียนประตูลี้จึงได้ย้ายมาตั้งอยู่ ณ สถานที่ปัจจุบันนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยมีพันธกิจจัดการเรียนรู้ความ เป็นเลิศทางวิชาการมีทักษะกระบวนการคิดผลผลิตผลงานอย่างสร้างสรรค์สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา เป็นพลเมืองไทยและมีศักยภาพเป็นพลโลก พร้อมทั้งส่งเสริมพัฒนาให้ครูและนักเรียนใช้สื่อนวัตกรรมที่ทันสมัย และแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายในการพัฒนาตนเอง มีระบบบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ยึดหลักธรรมาภิบาล รวมทั้งประสานความร่วมมือให้ชุมชน สถานศึกษา สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรอื่นภาครัฐและเอกชนใน และต่างประเทศ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อีกทั้งโรงเรียนตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ในอดีตาอาณาจักรสมัย กรุงศรีอยุธยาเป็นอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่ ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์สถาปนาขึ้นเป็นราชธานีในปีพุทธศักราช 1893 สืบเนื่องต่อมาอย่างยาวนาน ซึ่งได้หล่อหลอมวัฒนธรรมของอยุธยาขึ้นโดยริเริ่มจากวัฒนธรรมของตนเอง และรับวัฒนธรรมจากแหล่งอื่นเข้ามา ทำให้สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นยุคสมัยที่มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง มรดกทางวัฒนธรรมนับเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้คิดค้นและประดิษฐ์ขึ้นในการดำรงชีพในอดีตที่เรียกว่า “ทุนวัฒนธรรม” ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นหลักฐานแสดงถึงความเป็นมาตลอดจนพัฒนาการของบ้านเมืองและสังคม ที่เป็นรากฐานของความเจริญของมนุษยชาติและประเทศชาติในปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ไม่สามารถทดแทนได้ด้วย สิ่งใหม่ มรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นสมบัติของส่วนรวมที่ทุกคนต่างมีส่วนเป็นเจ้าของ ที่ต้องร่วมกันอนุรักษ์ไว้ให้ เป็นมรดกตกทอดสู่คนรุ่นต่อไป จากเหตุผลดังกล่าวจึงถือได้ว่าสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะ ปลุกฝังให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน มรดกทางวัฒนธรรม (Rittibul, et al, 2025)

จากการศึกษาสภาพในปัจจุบันการเรียนนาฏศิลป์หลักสูตรมีการกำหนดให้ผู้เรียนได้บูรณาการทั้งใน ด้านเนื้อหาที่เป็นทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ โดยผู้สอนจะทำหน้าที่บรรยายเนื้อหา และถ่ายทอดทักษะด้านปฏิบัติ โดยการสาธิตและให้ผู้เรียนอาศัยความจำจากการปฏิบัติเลียนแบบเป็นหลัก และให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผู้เรียนที่มีพื้นฐานเดิมก็จะพัฒนาการเรียนรู้นี้ได้มากกว่า แต่ถ้าผู้เรียนไม่สนใจในการสังเกต หรือ

ขาดการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องอาจจะส่งผลให้ตามเนื้อหาไม่ทัน ปฏิบัติไม่ได้ และมีความรู้สึว่าการปฏิบัติทำทางยากเกินไปจะส่งผลให้ผู้เรียนนั้นเกิดความเบื่อหน่ายทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการจัดการเรียนรู้ที่อยู่ในระดับที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์หรือเป้าหมายของผู้สอนที่ได้กำหนดไว้ (วิรัตน์ จินตะโล และปรวัน แพทยานนท์, 2561) จึงทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้มีการกำหนดกลยุทธ์และแนวทางในการพัฒนามนุษย์ให้มีทักษะความจำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง Mintzberg ได้กล่าวว่า กลยุทธ์เป็นวิธีการที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้เป็นสิ่งที่กำหนดทิศทางหรือเป็นแนวทางการดำเนินงานในอนาคตหรือเป็นวิถีทางในการที่ก้าวเดินเพื่อไปให้ถึงที่หมายได้อย่างรวดเร็ว (วลิดา อุ่นเรือน และ Keith D. Aytch, 2566) จากการศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้ทางด้านนาฏศิลป์และบริบทในการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันมุ่งเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น วาริ ทิมอินทร์ (2564) ดังนั้นการเรียนการสอนในรายวิชานาฏศิลป์ไทยนั้นผู้สอนจะต้องเป็นผู้ชำนาญทั้งในด้านทฤษฎีและทักษะปฏิบัติในสาขาของตนเป็นอย่างมาก อีกทั้งต้องมีเทคนิคและวิธีการถ่ายทอดสู่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี เพราะในการเรียนนาฏศิลป์นั้นมีการท่ารำและเพลงร่ายอยู่มากมายทั้งการแสดงที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ในยุคปัจจุบัน (Boontonglek, Rittibul, Orachun & Boonsong, 2023)

จากข้อมูลและความสำคัญได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่ถูกสั่งสมและหล่อหลอมมาจากอดีตและมีการสืบทอดรุ่นต่อรุ่นที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และสืบทอดต่อไปให้กับคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ อีกทั้งเห็นความสำคัญที่จะขับเคลื่อนนโยบาย ไทย ไทย ภายใต้แนวคิดในการสืบสาน สร้างสรรค์ นำวัฒนธรรมไทย สู่นาคตอย่างยั่งยืน โดยใช้การศึกษามาส่งเสริมและผลักดันให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในประวัติศาสตร์ผ่านศิลปวัฒนธรรมในรูปแบบศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ไทย จึงได้จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมให้กับผู้เรียนชุมนุมนาฏศิลป์ที่สวดแทรกประวัติศาสตร์ในการสร้างการรับรู้ผ่านระบำอยุธยา ซึ่งเป็นระบำที่มีความงดงามของกระบวนท่ารำที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นต่อยอดจากปรมาจารย์ทางด้านนาฏศิลป์ไทยในอดีตที่ถูกสืบทอดและส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักเรียน และยังเป็นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการหวงแหนให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและรักษาศิลปวัฒนธรรมให้ดำรงอยู่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา
2. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมฝึกอบรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา

การทบทวนวรรณกรรม

การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษา เป็นแนวทางการกำหนดทิศทางของการศึกษาที่จะให้ความรู้ การเสริมสร้าง เจตคติ ตลอดจนการฝึกฝนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารอบด้าน หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของ การจัดการเรียนการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพ (มารุต พัฒนา, 2567) จากการศึกษาความหมายของหลักสูตรจากแนวคิดของนักการศึกษาสามารถกล่าวได้ว่าหลักสูตร คือ ประสพการณ์ทั้งมวลที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงปรารถนาอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและชุมชน (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2564) โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) วัตถุประสงค์ (Educational Purpose) ที่โรงเรียน

ต้องการให้ผู้เรียนเกิดผล 2) ประสบการณ์ (Educational Experience) ที่โรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้จุดมุ่งหมายบรรลุผล 3) วิธีการจัดประสบการณ์ (Organizational of Educational Experience) เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และ 4) วิธีการประเมิน (Determination of What to Evaluate) เพื่อตรวจสอบจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ (Tyler, 1949; Taba, 1962) นอกจากนี้ในการพัฒนาหลักสูตรยังต้องคำนึงถึงความสำคัญในการศึกษา การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน ทั้งด้านการคิด การปฏิบัติ และด้านเจตคติ โดยระบุเหตุผลความจำเป็นของการศึกษาความต้องการของผู้เรียน การกำหนดวัตถุประสงค์การศึกษาได้ถูกต้อง ส่วนวิธีการ ศึกษาความต้องการของผู้เรียน การสำรวจความสนใจของผู้เรียน มีหลากหลายวิธีการ เช่น การสัมภาษณ์ การสอบถาม การสังเกตพฤติกรรม ซึ่งการให้ความสำคัญกับการศึกษาความสนใจของผู้เรียนนี้ สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาพัฒนาการนิยม (progressivism education) ที่มีจุดเน้นว่าการจัดการศึกษาที่ดีต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมทางการศึกษาที่สอดคล้องกับธรรมชาติและศักยภาพผู้เรียน การเรียนรู้เกิดจากการได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัว และเรียนรู้ จากการประสบความสำเร็จรวมทั้งมีสิทธิและเสรีภาพ ตลอดจนมีความสุขในการเรียนรู้ (Dewey, 1916, 1938; Kilpatrick, 1918) ทั้งนี้ก่อนการนำหลักสูตรไปใช้จะต้องมีการประเมินหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นมีคุณภาพเช่นใด ควรปรับปรุงหรือพัฒนาหรือไม่ โดยเกณฑ์การประเมินคุณภาพของหลักสูตรมี 3 ข้อ คือ 1) เกณฑ์ความเป็น วิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความเที่ยงตรงภายใน ความเที่ยงตรงภายนอก ความเชื่อมั่นความเป็นปรนัย 2) เกณฑ์การนำไปปฏิบัติได้จริง ได้แก่ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน ความมีคุณค่าและความสำคัญ ความมีขอบเขตที่ชัดเจน ความน่าเชื่อถือ ความเหมาะสมของเวลา การเผยแพร่ผลการประเมิน และ 3) เกณฑ์ด้านความคุ้มค่า (มารุต พัฒนา, 2567)

การฝึกอบรม

การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และทัศนคติของบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิด ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจ (Understand) ชำนาญ (Skill) และทัศนคติ (Attitude) (ธนพนธ์ ครองสรน้อย, 2563) การฝึกอบรมสามารถแบ่งออกได้หลายลักษณะ อาทิ 1) แบ่งตามลักษณะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม (Trainee characteristic) 2) แบ่งตามลักษณะงานที่รับผิดชอบ (Job description) 3) แบ่งตามแหล่งของการฝึกอบรม (Sources of training) และ 4) แบ่งตามทักษะที่ต้องฝึก (Skills needed) นอกจากนี้ยังมีการแบ่งลักษณะของการฝึกอบรม ออกเป็นประเภทย่อย ๆ อีก 10 ประเภท ได้แก่ 1) การฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงาน 2) การฝึกอบรมแบบการบรรยาย 3) การฝึกอบรมแบบการอภิปราย 4) การฝึกอบรมแบบเรียนรู้ด้วยตัวเอง 5) การฝึกอบรมแบบการให้คำปรึกษา 6) การฝึกอบรมแบบการสาธิต 7) การฝึกอบรมแบบการฝึกปฏิบัติ 8) การฝึกอบรมแบบการใช้กรณีศึกษา 9) การฝึกอบรม แบบการแสดงบทบาทสมมติ และ 10) การฝึกอบรมแบบการใช้สถานการณ์จำลอง (ณัฐพล ภมรคนเสวิต และนิตยา วงศ์ภินันท์พัฒนา, 2561) โดยกระบวนการฝึกอบรมนั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การคัดเลือกและออกแบบ การฝึกอบรม 2) การกำหนดวิธีการฝึกอบรมและสื่อ 3) การสร้างหรือพัฒนาเนื้อหาหลักสูตรและการฝึกอบรม 4) การดำเนินการฝึกอบรม และ 5) การประเมินและติดตามผล (วรรณสิริ ชูระแพง และคณะ, 2566) หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการฝึกอบรม การวัดประเมินผลการฝึกอบรมถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้ผู้จัดการอบรมนั้น ทราบผลตรงตามเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาเทียบกับเกณฑ์การตัดสินที่กำหนด แบ่งการประเมินผลการฝึกอบรมออกได้เป็น 4 ระดับ คือ 1) การประเมินการตอบสนองของผู้เข้ารับการอบรม 2) การประเมินการเรียนรู้ของผู้เข้ารับการอบรม 3) การประเมินพฤติกรรมผู้เข้ารับการอบรม และ 4) การประเมินผลตอบแทนจากการอบรม

ระบำอยุธยา

ระบำอยุธยา เป็นระบำชุดใหม่ที่ประดิษฐ์ขึ้นจากความคิดริเริ่มของนายเสรี หวังในธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านสังคีตศิลป์ กรมศิลปากร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง ปีพุทธศักราช 2531 ที่ประสงค์ให้ระบำอยุธยาเป็นระบำโบราณคดีอีกชุดหนึ่งต่อจากระบำโบราณคดีทั้ง 5 ชุดที่กรมศิลปากรปรับปรุงขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2510 ซึ่งได้จัดแสดงครั้งแรกในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ณ สวนอัมพร เมื่อปี พ.ศ. 2529 โดยใช้เป็นชุดการแสดงในรูปแบบของระบำก่อนการแสดงละครเรื่องอิฐก้อนเดียวอาจารย์จิรัส อัจฉรงค์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดุริยางค์ไทย กรมศิลปากร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีไทย) ปีพุทธศักราช 2545 เป็นผู้แต่งทำนองเพลง ด้วยการนำเพลงไทยน้อยมาขยาย โดยให้มีทำนอง และวรรคเพลงสั้น ๆ อาจารย์เฉลย ศุขะวณิช ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์) ปีพุทธศักราช 2530 เป็นผู้ประดิษฐ์ท่ารำ โดยมีรูปแบบและลักษณะการแสดงเป็นการรำหมู่ประกอบด้วยผู้แสดง 6 คน ท่ารำประดิษฐ์ขึ้นเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวที่สวยงาม ตามลักษณะกระบวนท่ารำของนางในราชสำนัก สมัยอยุธยา รวมทั้งประดิษฐ์ขึ้นใหม่ให้มีความอ่อนช้อยงดงามตามท่วงทำนองเพลงช้าและเร็ว และมีการแปรแถวในลักษณะต่างๆ ซึ่งทำให้เกิดความงดงาม (ขวลิต สุนทรานนท์, 2550)

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งขอบเขตของการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ศึกษาทฤษฎี หลักการ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม
- ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้การแสดง ชุด ระบำอยุธยา ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา รูปแบบ และลักษณะการแสดง เครื่องแต่งกาย ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง
- ศึกษา สัมภาษณ์และถอดองค์ความรู้กระบวนท่ารำการแสดง ชุด ระบำอยุธยา
- ศึกษา สัมภาษณ์องค์ความรู้เรื่องดนตรีและเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ชุด ระบำอยุธยา

2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

- สัมภาษณ์ ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้การแสดง ชุด ระบำอยุธยา จากอาจารย์ ดร.ขวลิต สุนทรานนท์ ข้าราชการบำนาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
- สัมภาษณ์ ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้กระบวนท่ารำการแสดง ชุด ระบำอยุธยา จากอาจารย์ นันทา น้อยนิตย์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนนาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม
- สัมภาษณ์ ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้เรื่องเพลงและดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ชุด ระบำอยุธยา จากอาจารย์จิระพล น้อยนิตย์ ผู้เชี่ยวชาญการสอนดนตรีไทย ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

3) ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ใช้ระยะเวลาในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพัฒนาหลักสูตร 2 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2567

4) ขอบเขตด้านสถานที่

ภาควิชานาฏดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
ระยะที่ 2 ทดลองใช้หลักสูตร

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา

หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้
- ประวัติความเป็นมาของการแสดง ชุด ระบำอยุธยา ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา รูปแบบ และลักษณะการแสดง เครื่องแต่งกาย ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง
- การปฏิบัติท่ารำ ชุด ระบำอยุธยา

2) ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประตูลี้ จำนวน 840 คน
กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนประตูลี้ จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ที่มีความสนใจในหลักสูตรฝึกอบรมนาฏศิลป์ ชุด ระบำอยุธยา

3) ขอบเขตด้านเวลา

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรม จำนวน 10 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง

4) ขอบเขตด้านสถานที่

ห้องนาฏศิลป์ โรงเรียนประตูลี้ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา
ตัวแปรตาม คือ ผลของการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ได้แก่ 1. ผลสัมฤทธิ์หลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา และ 2. ความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมฝึกอบรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ได้แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การพัฒนาหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ แบบมีโครงสร้าง
- 2) หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา
- 3) แบบประเมินความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย

ชุด ระบำอยุธยา

ระยะที่ 2 การทดลองใช้หลักสูตร

- 1) หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา

2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนและหลังเรียน เรื่องประวัติความเป็นมา รูปแบบและลักษณะการแสดง เครื่องแต่งกาย ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง

- 2) แบบประเมินทักษะการปฏิบัติท่ารำ ชุด ระบำอยุธยา

3) แบบประเมินความพึงพอใจในการเข้าร่วมฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัติ
นาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนาฏศิลป์ ชุด ระบำอยุธยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ
วิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การหาค่าความสอดคล้องของหลักสูตรฝึกอบรมนาฏศิลป์ ชุด ระบำอยุธยา
2. การหาค่าสถิติพื้นฐานของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้และ
แบบประเมินด้านทักษะปฏิบัติทำรำ ชุด ระบำอยุธยา
3. การหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของแบบประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วม
กิจกรรมการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนาฏศิลป์ ชุด ระบำอยุธยา

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา สรุป
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา มุ่งพัฒนาผู้เข้ารับ
การอบรมให้มีความรู้ด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา นอกจากนี้
ผู้เข้ารับการอบรมจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขท่ารำที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติ
ท่ารำในการแสดงนาฏศิลป์ไทยเพลงอื่น ๆ ได้และยังเป็นการฝึกในเรื่องของความสามัคคีและการอยู่ร่วมกัน
เป็นหมู่คณะ อีกทั้งเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ สืบสาน ตลอดจนเป็นการช่วยกันเผยแพร่ศิลปะการแสดงที่ได้รับ
การสืบทอดจากบรมครูส่งต่อสู่ลูกศิษย์มาช้านาน ให้ดำรงอยู่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป การพัฒนา
หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา โดยศึกษาเอกสารตำรา และงานวิจัย
ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงสัมภาษณ์ ศึกษาข้อมูลองค์ความรู้การแสดง กระบวนท่ารำการแสดง
เพลงและดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ชุด ระบำอยุธยา และนำข้อมูลที่ได้มาร่างหลักสูตรฝึกอบรมเสริม
ทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา หลังจากนั้นนำร่างหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์
ไทย ชุด ระบำอยุธยา เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร ผลการประเมินและ
ตรวจสอบคุณภาพ โดยหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา มีองค์ประกอบ ดังนี้

หลักการ

หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา เป็นหลักสูตรระยะสั้นที่มุ่งพัฒนา
ผู้เข้ารับการฝึกอบรม ได้เรียนรู้ในเรื่องของความรู้เกี่ยวกับระบำอยุธยา โดยเรียนรู้ประวัติความเป็นมา
องค์ประกอบของการแสดง ลักษณะรูปแบบการแสดง การแต่งกายประกอบการแสดง เพลงและเครื่องดนตรี
ที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง โอกาสที่ใช้แสดง หลักและวิธีการปฏิบัติท่ารำระบำอยุธยา การฝึกอบรมในครั้งนี้
นอกจากผู้เข้ารับการอบรมจะได้รับความรู้ทางด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดง ชุด ระบำอยุธยา
แล้วยังจะได้รับความรู้เกี่ยวกับการแก้ไขท่ารำที่สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติท่ารำ
ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยเพลงอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกในเรื่องของความสามัคคีและการอยู่ร่วมกัน
เป็นหมู่คณะ อีกทั้งเป็นการช่วยกันอนุรักษ์ สืบสาน ตลอดจนเป็นการช่วยกันเผยแพร่ศิลปะการแสดงที่ได้รับ
การสืบทอดจากบรมครูส่งต่อสู่ลูกศิษย์มาช้านาน ให้ดำรงอยู่เป็นศิลปวัฒนธรรมของชาติสืบไป

จุดมุ่งหมายการอบรม

1. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และองค์ประกอบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา
2. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทักษะในปฏิบัติทำรำระบำอูยธยา
3. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อการร่วมอนุรักษ์และสืบสานการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา

โครงสร้าง

มวลงประสพการณที่จัดฝึกอบรม เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ มีดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของระบำอูยธยา
2. ความรู้เกี่ยวกับลักษณะรูปแบบการแสดงระบำอูยธยา
3. ความรู้เกี่ยวกับการแต่งกายประกอบการแสดงระบำอูยธยา
4. ความรู้เกี่ยวกับเพลงและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงระบำอูยธยา
5. ความรู้เกี่ยวกับโอกาสที่ใช้ในการแสดงการแสดงระบำอูยธยา
6. ทักษะการปฏิบัติทำรำระบำอูยธยา

ขอบข่ายเนื้อหา

หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา ประกอบด้วย 3 กิจกรรม ดังนี้

- กิจกรรมที่ 1 (เรียนรู้ควรจำ)** เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ประวัติความเป็นมา ลักษณะรูปแบบการแสดง การแต่งกาย เพลงและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง และโอกาสที่ใช้ในการแสดง
- กิจกรรมที่ 2 (ฝึกรำระบำอูยธยา)** เป็นกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้หลักและวิธีการปฏิบัติทำรำระบำอูยธยา

กิจกรรมที่ 3 (อูยธยานาฏยภิรมย์) เป็นกิจกรรมที่นักเรียนนำเสนอผลสัมฤทธิ์ที่ได้เข้าร่วมฝึกอบรม

เวลาการอบรม

หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา ใช้ระยะเวลาในการฝึกอบรมจำนวน 10 วัน วันละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 20 ชั่วโมง

การดำเนินการจัดอบรม

1. ทดสอบประมวลงผลด้านความรู้ก่อนการอบรม
2. บรรยายให้ความรู้ด้านทฤษฎีเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ลักษณะรูปแบบการแสดง การแต่งกาย เพลงและเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง โอกาสที่ใช้ในการแสดง และการทดสอบประมวลงผลด้านความรู้หลังการอบรม

3. บรรยาย สาธิตและถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะการปฏิบัติทำรำการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา
4. การฝึกปฏิบัติทำรำการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา
5. การนำเสนอผลสัมฤทธิ์ การแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยธยา

การวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผล จะเป็นการทดสอบประมวลงผลด้านความรู้ก่อนและหลังการอบรม ทดสอบและประเมินผลทักษะการปฏิบัติทำรำ ระบำอูยธยา โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 3 ท่าน และสอบถามความพึงพอใจการฝึกอบรมของผู้เข้าร่วมฝึกอบรม

ตารางที่ 1 โครงสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุยธยา

แผนการจัดการเรียนรู้	เรื่อง	เวลา/ ชั่วโมง	น้ำหนัก คะแนน
1	ความรู้เกี่ยวกับการแสดง ชุด ระบายอุยธยา	2	20
2	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 1	2	20
3	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 2	2	20
4	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 3	2	20
5	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 4	2	20
6	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 5	2	20
7	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 6	2	20
8	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 7	2	20
9	การฝึกปฏิบัติท่ารำ ระบายอุยธยา ครั้งที่ 8	2	20
10	การนำเสนอผลสัมฤทธิ์ การแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุยธยา	2	20
รวม		20	200

หมายเหตุ. โดย จูโนทัย ด้านกลาง และคณะ (2568)

จากตารางที่ 1 ผู้วิจัยได้จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ โดย เริ่มจากการเรียนรู้เบื้องต้นด้านความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบและลักษณะของการแสดงระบายอุยธยา เพื่อให้ข้อมูลด้านทฤษฎีแก่นักเรียนที่เข้าร่วมฝึกอบรมในด้านองค์ประกอบการแสดงต่าง ๆ เช่น เนื้อหาประวัติความเป็นมา รูปแบบและลักษณะของการแสดง ทำนองเพลงดนตรี การแต่งกาย โอกาสที่ใช้ในการแสดง เรียนรู้การฝึกปฏิบัติกระบวนท่ารำ ระบายอุยธยา เพื่อเสริมสร้างทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย รวมไปถึงจนถึงหน่วยสุดท้ายจะมีการวัดผลสัมฤทธิ์การฝึกอบรมในครั้งนี้ โดยมีผู้เชี่ยวชาญผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นผู้ประเมินเพื่อแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของหลักสูตร ผ่านการตรวจสอบค่าความสอดคล้อง (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุยธยา มีค่า $\bar{X} = 4.73$ ค่า IOC = 0.9 ซึ่งสรุปได้ว่าหลักสูตรมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย สามารถนำไปใช้ได้ โดยมีข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น คือ ควรมีการปรับเกณฑ์ระดับการวัดและประเมินผลเป็นและในการประเมินผลทักษะการปฏิบัติท่ารำควรมีภาพท่ารำประกอบเพื่อให้ทราบว่าจะประเมินท่ารำได้บ้าง

2. การศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุยธยา ผู้วิจัยนำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชุมนุมนาฏศิลป์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ที่มีความสนใจในหลักสูตรฝึกอบรมนาฏศิลป์ ชุด ระบายอุยธยา

ภาพที่ 1 การเรียนการสอนด้านความรู้

หมายเหตุ. โดย จูโนทัย ด้านกลาง และคณะ (2568)

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบ และลักษณะการแสดง ระบายอุยธยา พบว่า

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ ก่อนและหลังฝึกอบรม

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\bar{X}$	S.D.	t-test	Sig.
ทดสอบก่อนฝึกอบรม	20	20	142	7.10	1.17	27.8*	.00
ทดสอบหลังฝึกอบรม	20	20	361	18.05	1.32		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ. โดย จูโนทัย ด้านกลาง และคณะ (2568)

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ พบว่า ผลคะแนนการทำแบบทดสอบหลังเรียนของผู้เรียนที่เรียนรู้ผ่านหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุยธยา หลังฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม คะแนนก่อนฝึกอบรม ($\bar{X} = 7.10$) จากคะแนนเต็ม 20 (S.D. = 1.17) และหลังฝึกอบรม ($\bar{X} = 18.05$) จากคะแนนเต็ม 20 (S.D. = 1.32) เมื่อทดสอบโดยใช้สถิติ t-test พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ ซึ่งมีค่า t อยู่ในระดับ 27.8 แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุยธยา ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านการเรียนรู้สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาพที่ 2 การเรียนการสอนด้านทักษะปฏิบัติทำรำชุด ระบายอุยธยา

หมายเหตุ. โดย จูโนทัย ด้านกลาง และคณะ (2568)

ภาพที่ 3 ประเมินผลทักษะปฏิบัติทำรำชุด ระบำอูยยา

หมายเหตุ. โดย จูโนทัย ด้านกลาง และคณะ (2568)

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการปฏิบัติทำรำการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยยา ผู้วิจัยได้จัดให้มีการนำเสนอผลสัมฤทธิ์จากการเข้าร่วมอบรมหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอูยยาขึ้น และให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินผลสัมฤทธิ์ทักษะการปฏิบัติทำรำระบำอูยยา มีผลคะแนนรวมในการประเมิน พบว่า

ตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติทำรำระบำอูยยา

ประเด็นการประเมิน					
คนที่	ปฏิบัติทำรำได้ ถูกต้องตาม นาฏยศัพท์ (5 คะแนน)	ปฏิบัติทำรำได้ ถูกต้องตามจังหวะ (5 คะแนน)	ปฏิบัติทำรำได้ ถูกต้องตาม ทำนองเพลง (5 คะแนน)	มีความมั่นใจใน การปฏิบัติทำรำ (5 คะแนน)	รวม (20 คะแนน)
1	4	4	4	4	16
2	4	4	4	4	16
3	3	4	4	4	15
4	4	4	4	4	16
5	4	3	4	4	15
6	5	4	4	4	17
7	5	4	4	4	17
8	4	4	4	4	16
9	5	4	4	5	18
10	4	4	4	4	16
11	5	4	4	5	18
12	5	5	4	4	18
13	5	5	5	4	19
14	4	5	5	4	18
15	5	5	5	4	19
16	4	4	4	4	16
17	5	4	4	4	17
18	5	5	4	4	18
19	5	4	4	4	17
20	4	4	4	4	16
$\bar{x}$	4.45	4.20	4.15	4.10	4.23 (16.90)
S	0.48	0.46	0.31	0.25	0.38

หมายเหตุ. โดย จูโนทัย ด้านกลาง และคณะ (2568)

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินทักษะปฏิบัติทำรำระบำอยุธยา พบว่า ทักษะการปฏิบัติทำรำระบำอยุธยาโดยภาพรวม ($\bar{X} = 4.23$ (16.90), S.D. = 0.38) สามารถจัดลำดับทักษะปฏิบัติทำรำที่มีค่าคะแนนสูงในด้านปฏิบัติทำรำได้ถูกต้องตามนาฏยศัพท์ ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.48) รองลงมาด้านปฏิบัติทำรำได้ถูกต้องตามจังหวะ ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.46) และรองลงมาด้านปฏิบัติทำรำได้ถูกต้องตามทำนองเพลง ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.31) และด้านมีความมั่นใจในการปฏิบัติทำรำ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.25) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะที่ดี

3. การศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเข้าร่วมฝึกอบรมเสริมทักษะนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา พบว่า

ตารางที่ 4 ผลประเมินความพึงพอใจต่อการเข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านครูผู้สอน			
1. ความพร้อมและการเตรียมตัวของครูผู้สอน	4.75	0.44	มากที่สุด
2. ความรู้ความสามารถของครูผู้สอน	5.00	0.00	มากที่สุด
3. เทคนิคหรือวิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูผู้สอน	5.00	0.00	มากที่สุด
4. การให้ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติทำรำ หรือการตอบคำถามของครูผู้สอน	4.80	0.41	มากที่สุด
5. การแต่งกายและบุคลิกภาพของครูผู้สอน	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.91	0.21	มากที่สุด
ด้านความรู้			
1. ความรู้เรื่องการแสดง ชุด ระบำอยุธยา	4.75	0.44	มากที่สุด
2. การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษาต่อ	4.00	0.65	มาก
3. การนำความรู้ไปเผยแพร่หรือถ่ายทอด	4.35	0.59	มาก
รวม	4.37	0.56	มาก
ด้านการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม			
1. ความสอดคล้องของกิจกรรมการฝึกอบรมกับวัตถุประสงค์	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความเหมาะสมของรูปแบบและลำดับขั้นตอนในการฝึกอบรม	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความยืดหยุ่นหรือการปรับกิจกรรมตามความเหมาะสมของสถานการณ์การฝึกอบรม	4.55	0.51	มากที่สุด
4. ความหลากหลายของกิจกรรมในการฝึกอบรม	4.45	0.51	มาก
5. ประโยชน์หรือความรู้จากการฝึกอบรม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.80	0.20	มากที่สุด
ด้านระยะเวลา/สถานที่/อาหาร			
1. สถานที่ในการฝึกอบรม	4.05	0.60	มาก
2. ระยะเวลาในการฝึกอบรม	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความพร้อมของวัสดุอุปกรณ์ในการฝึกอบรม	4.80	0.41	มากที่สุด
4. อาหารและน้ำดื่มระหว่างฝึกอบรม	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม	4.71	0.25	มากที่สุด
รวมทั้งสิ้น	4.70	0.31	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 ผลประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา พบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.31) หากพิจารณาเป็นรายด้านจะพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจตามการจัดลำดับดังนี้ ด้านครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.21) ด้านการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.80$, S.D. = 0.20) ด้านระยะเวลา/สถานที่/อาหาร อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.25) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านครูผู้สอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.56)

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา ผู้วิจัยขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา พบว่า มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการแสดง ชุด ระบายอุธยา และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2) การนำหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา ไปทดลองใช้ และ 3) การสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยได้มีการศึกษา กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษาหลายท่าน ซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3 ขั้นตอนนี้ ตรงกันกับ มาร์ต พัฒผล (2567) ที่กล่าวถึง การพัฒนาหลักสูตรของโอเลียว่า มีรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนและออกแบบหลักสูตร 2) การใช้หลักสูตร และ 3) การประเมินหลักสูตร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วราภรณ์ อาจคำไพ (2565) ที่กล่าวว่า หลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิดความรู้ในเนื้อหาศาสตร์การสอนและเทคโนโลยี (TPACK) มีการกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดความรู้ในเนื้อหาศาสตร์การสอนและเทคโนโลยี (TPACK) 2) ร่างและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมตามแนวคิดความรู้ในเนื้อหาศาสตร์การสอนและเทคโนโลยี (TPACK) และ 3) ศึกษาผลของการใช้หลักสูตร และสัมพันธ์กับ พระสุเมธ เอี่ยมบวร, วิวัฒน์ เพชรศรี และสุนิตย์ตา เย็นทั่ว (2566) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ตามหลักโยนิโสมนสิการเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีกระบวนการพัฒนา 2 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย การสอบถามความต้องการให้จัดการฝึกอบรม และการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม และ 2) การทดลองใช้และประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย การนำหลักสูตรไปทดลองใช้และสอบถามความพึงพอใจ ด้านการประเมินคุณภาพหลักสูตร ผู้วิจัยนำหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตร โดยใช้การหาค่าความสอดคล้อง (IOC) ผลการตรวจพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุธยา มีความเหมาะสม สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยมีการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร รวมถึงสัมภาษณ์ข้อมูลด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติเกี่ยวกับการแสดง กระบวนการรำการแสดง เพลงและดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ชุด ระบายอุธยา ทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและทำให้สามารถพัฒนาหลักสูตรไปในรูปแบบที่เหมาะสม ซึ่งการประเมินคุณภาพหลักสูตรตรงกับ จิราภรณ์ เกตุแก้ว (2559) ที่กล่าวว่า

หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สำหรับศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช ตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตร โดยใช้การหาค่าความสอดคล้อง (IOC) และผลการตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสม สามารถนำหลักสูตรใช้ได้ นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับ ชีวานันท์ คนองมาก (2562) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร “พื่อนอนซอนงามงอนไ่คำ” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้ แต่ต่างกันที่วิธีการประเมินคุณภาพหลักสูตรที่ใช้วิธีการให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินโดยใช้มาตราประมาณค่า 5 ระดับ

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบและลักษณะการแสดงระบำอยุธยา 2) ด้านทักษะการปฏิบัติท่ารำการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา แบ่งประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1) ด้านความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา รูปแบบและลักษณะการแสดงระบำอยุธยา พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 7.10 และหลังเรียนเท่ากับ 18.05 จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยใช้วิธีสอนแบบบรรยาย ซึ่งเหมาะสมกับการสอนเนื้อหาด้านทฤษฎี ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความพึงพอใจและมีผลสัมฤทธิ์ที่สูงขึ้น ดังผลการสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ที่กล่าวว่า เป็นกิจกรรมที่ดี การบรรยายไม่หนักจนเกินไป เวลาตอบคำถามหรือทดสอบความรู้ ทำให้ไม่น่าเบื่อ สอดคล้องกับ มนชนก รัตนจางค์ (2561) ที่กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์ด้วยการสอนรูปแบบทางตรง ผสมผสานทักษะปฏิบัติของเดวิสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ด้านความรู้เกี่ยวกับการแสดงรำวงมาตรฐาน นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และ ชีวานันท์ คนองมาก (2562) ที่กล่าวว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวข้องกับพื่อนอนซอนงามงอนไ่คำกับวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 80

2) ด้านทักษะการปฏิบัติท่ารำการแสดงนาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 3 ท่าน พบว่าทักษะการปฏิบัติท่ารำระบำอยุธยาโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.90 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.02 สามารถจัดลำดับทักษะปฏิบัติท่ารำที่มีค่าคะแนนสูงในด้านปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้องตามนาฏยศัพท์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.48 รองลงมาด้านปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้องตามจังหวะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 และรองลงมาด้านปฏิบัติท่ารำได้ถูกต้องตามทำนองเพลงและด้านมีความมั่นใจในการปฏิบัติท่ารำ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.31 ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา การฝึกปฏิบัติท่ารำแบ่งออกเป็น 8 ครั้ง เป็นการฝึกที่ค่อยเป็นค่อยไป โดยการฝึกแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะใช้วิธีการรำนำเพื่อให้ นักเรียนดูเป็นตัวอย่าง หลังจากนั้นจะให้นักเรียนรำตามที่ละท่า โดยผู้วิจัยจะคอยช่วยจับท่ารำ บอกข้อบกพร่อง และช่วยแก้ไขท่ารำอยู่เสมอ ดังผลการสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบำอยุธยา ที่กล่าวว่า “คุณครูสอนละเอียดมาก ค่อย ๆ สอนให้ปฏิบัติท่ารำทีละท่า ไม่รีบเร่ง จนทำให้พวกหนูสามารถปฏิบัติท่ารำได้” และ “คุณครูก็คอยจับท่ารำทุก ๆ คน” ตรงกับกับ มโนชน บุญทองเล็ก (2564) ที่กล่าวถึงสาระสำคัญของรูปแบบการสอนที่ศิลปินแห่งชาติปฏิบัติตรงกัน และยึดถือสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น คือ 1) การสอนให้รู้ 2) การทำให้ดู และ 3) การอยู่ให้เห็น ในด้านการอยู่ให้เห็นนั้น คือ การที่ครูคอยควบคุม ดูแลผู้เรียนขณะที่ฝึกปฏิบัติ

อยู่ตลอดเวลา ถ่ายทอดเนื้อหาความรู้จากง่ายไปสู่เนื้อหาที่ยาก และในขณะที่ผู้เรียนรำ ครูจะต้องจับท่ารำและคอยแก้ไขข้อบกพร่องให้ และยิ่งกล่าวอีกว่า การให้ความรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติทางด้านนาฏศิลป์ไทย ผู้สอนมีกระบวนการจัดการเรียนรู้แบ่งเป็นขั้นย่อย คือ 1) ผู้สอนสาธิตท่ารำ ตามเนื้อร้อง และทำนองเพลง 2) ผู้เรียนสังเกตท่ารำ และลีลาการรำของครูผู้สอน 3) ผู้เรียนปฏิบัติท่ารำโดยการเลียนแบบและปฏิบัติตามครูผู้สอน และ 4) ผู้เรียนปฏิบัติท่ารำโดยครูเป็นผู้แนะนำ และคอยจับท่ารำ อีกทั้งยังสัมพันธ์กับ ญัษฐิยา สุขสวัสดิ์ (2560) ที่กล่าวว่า การสอนนาฏศิลป์นั้น ครูผู้สอนจะต้องถ่ายทอดท่ารำจากที่ที่ง่ายไปสู่ท่าที่ยาก โดยมีครูคอยชี้แนะให้กำลังใจ ให้ผู้เรียนได้มีเวลาฝึกฝนเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติท่ารำ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2561) ที่กล่าวว่า การพัฒนาทักษะด้านปฏิบัติจะต้องให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติทักษะย่อย ๆ ให้ได้ก่อน หลังจากนั้นจึงเชื่อมโยงทักษะต่าง ๆ เข้าด้วยกันจนเป็นทักษะใหญ่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จได้ดีและรวดเร็วขึ้น

3. ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุทยา พบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุทยา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.14 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ากลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจด้านครูผู้สอนมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.91 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.12 รองลงมาได้แก่ด้านการจัดกิจกรรมการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.28 ตามด้วยด้านระยะเวลา/สถานที่/อาหาร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 และรองลงมาด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38 ซึ่งสอดคล้องกับ ขนิตา ภูละมูล และรจนา สุนทรานนท์ (2566) ที่กล่าวว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อกิจกรรมเสริมหลักสูตรนาฏศิลป์ เรื่อง การใช้อาวุธในละครเสภา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 และสอดคล้องกับ ปณิตดา เขียวขุ่ม (2561) ที่กล่าวว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทยของนักเรียนโรงเรียนนวกโยธินบูรณะ จังหวัดชลบุรี พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ได้แก่ ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านเพลงรำและท่ารำ ด้านเพื่อนร่วมชั้นเรียนวิชานาฏศิลป์ไทย และด้านบรรยากาศในการเรียน นอกจากนี้ การศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเสริมทักษะปฏิบัตินาฏศิลป์ไทย ชุด ระบายอุทยา ยังพบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความพึงพอใจในด้านการแต่งกายและบุคลิกภาพของครูผู้สอนเท่ากับด้านความรู้ความสามารถและเทคนิควิธีการถ่ายทอดความรู้ของครูผู้สอน ทำให้พิจารณาได้ว่าการแต่งกายและบุคลิกภาพถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับครูผู้สอนในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนควรศึกษารายละเอียดของระเบียบวิธีศาสตร์และโบราณคดีร่วมด้วยเพื่อให้สามารถถ่ายทอดอารมณ์ ลีลา และบริบททางวัฒนธรรมสมัยอยุธยาให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง
2. หลักสูตรควรมีความยืดหยุ่นตามศักยภาพของผู้เรียน หากผู้เรียนไม่มีพื้นฐานนาฏศิลป์มาก่อนอาจต้องเพิ่มเวลาในช่วงการปรับพื้นฐานท่ารำเบื้องต้นให้มากขึ้น
3. ควรนำหลักสูตรนี้ไปบูรณาการร่วมกับรายวิชาประวัติศาสตร์ หรือสังคมศึกษา เพื่อให้การเรียนระบายอุทยาเป็นการเรียนรู้เชิงสหวิทยาการ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น
4. ควรจัดเตรียมสถานที่ฝึกซ้อมที่มีความเหมาะสมโดยห้องที่มีกระจกเงาเพื่อให้ผู้เรียนตรวจสอบท่าทางของตนเองซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการฝึกทักษะปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเพิ่มวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อค้นหาประสิทธิภาพสูงสุดในการฝึกอบรม หรือมีการพัฒนาสื่อการสอนระดับอายุด้วยเทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือนหรือความเป็นจริงเสริม เพื่อสร้างความน่าสนใจและช่วยในการตรวจสอบความถูกต้องของท่ารำแม่บทได้อย่างแม่นยำยิ่งขึ้นหรือใช้วิธีการจัดการเรียนรู้แบบผสมผสาน
2. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างให้หลากหลายมากขึ้นหรือการทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนในระดับต่าง ๆ เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถสะท้อนภาพรวมที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
3. การสำรวจความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมก่อนและหลังการฝึกอบรม ควรใช้เครื่องมือที่หลากหลายและมีการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต และควรศึกษาเจตคติหรือความตระหนักรู้ในคุณค่าศิลปวัฒนธรรมไทยของผู้เรียน หลังจากผ่านการอบรมหลักสูตรนี้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด นอกเหนือจากการวัดแค่ทักษะปฏิบัติเพียงอย่างเดียว
4. ส่งเสริมให้หลักสูตรนี้เป็นส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขันศิลปหัตถกรรมและการพัฒนาศักยภาพนักเรียนในระดับที่สูงขึ้น

รายการอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพฯ: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2553). ชุดฝึกอบรมการวัดและประเมินผลการเรียนรู้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมศิลปากร. (2542). วัฒนธรรม อารยธรรม ภูมิปัญญาและเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ : กรมวิชาการ
- ชนิตา ภูละมูล และรจนา สุนทรานนท์. (2566). การพัฒนากิจกรรมเสริมหลักสูตรนาฏศิลป์ เรื่อง การใช้อาวุธในละครเสภา. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, 10(2), 114-131.
- จิราภรณ์ เกตุแก้ว. (2559). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสำหรับนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชวลิต สุนทรานนท์. (2550). ทะเบียนข้อมูล: วิพิธทัศนา ชุดระบำ รำ ฟ้อน เล่ม 2. กรุงเทพฯ: ไทภูมิ พับลิชชิ่ง จำกัด.
- ชีวานันท์ คนองมาก. (2562). การพัฒนาหลักสูตร “ฟ้อนออนซอนงามอนไ่ค่า” กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ณัฐพล ภมรคนเสวิต และนิตยา วงศ์กัณท์วัฒนา. (2561). รูปแบบการฝึกอบรมที่เหมาะสมกับทักษะในงานทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ. วารสารระบบสารสนเทศด้านธุรกิจ, 4(3), 66-85.
- ณัฐริยา สุขสวัสดิ์. (2560). การพัฒนาสื่อประกอบบทเรียน เรื่อง รำวงมาตรฐาน ผ่าน Application บนโทรศัพท์มือถือ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการรำวงมาตรฐาน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- ทิศนา แคมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ธนพนธ์ ครองสระน้อย. (2563). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมวิชาชีพ เรื่อง การออกแบบบรรจุภัณฑ์ สำหรับ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนตำบลโพรงอากาศ*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาหลักสูตร และนวัตกรรมการสอน]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ปนัดดา เขียวขุ่ม. (2561). ความพึงพอใจต่อการเรียนนาฏศิลป์ไทยของนักเรียนโรงเรียนนาวิกโยธินบูรณะ จังหวัดชลบุรี. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 2(ฉบับพิเศษ), 45-55.
- พระสุเมธ เอี่ยมบวร, วิวัฒน์ เพชรศรี และสุนิตย์ตา เย็นทั่ว. (2566). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมออนไลน์ ตามหลักโยนิโสมนสิการ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เท่าทันดิจิทัลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 17(3), 67-76.
- มาโนช บุญทองเล็ก. (2564). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้นาฏศิลป์ไทยสู่ความเป็นพลเมืองโลก*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคนิคศึกษา]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- มารุต พัฒนาผล. (2567). *รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรร่วมสมัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ผู้นำนวัตกรรม หลักสูตรและการเรียน
- มนชนก รัตนจำนงค์. (2561). *การศึกษาลักษณะพฤติกรรมการเรียนวิชานาฏศิลป์ด้วยรูปแบบการสอนแบบทางตรง ผสมผสานทักษะปฏิบัติของเดวิสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วรภรณ์ อาจคำไพ. (2565). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ ตามกรอบแนวคิดความรู้ในเนื้อหาศาสตร์การสอนและเทคโนโลยี(TPACK) สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วลิตา อุ่นเรือน และ Keith D. Aytch. (2566). กลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพโดยใช้สะเต็มศึกษาสำหรับผู้เรียน Generation Z. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 6(6), 383-398.
- วาริ ทิมอินทร์. (2564). *การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชานาฏศิลป์: ระบายกลามหมู่ โดยใช้รูปแบบ การสอนทักษะปฏิบัติของเดวิสสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วาริรัตน์ แก้วอุไร. (2564). *การพัฒนาหลักสูตร: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วรรณสิริ ฐระแพง, เอกนถน บางท่าไม้, ศิวินิต อรรถวุฒิกุล และสิทธิชัย ลายเสมา. (2566). การพัฒนา กิจกรรมการฝึกอบรมโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้ร่วมกันผ่านระบบสังคมออนไลน์สำหรับธุรกิจเพื่อ ส่งเสริมความรู้ด้านคลังสินค้าและพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมของพนักงานในองค์กรธุรกิจ อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร. *วารสารสิรินธรปริทรรศน์*, 24 (2), 1 - 14. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jsr/article/view/253486/179844>
- วีรดี จินตะไล และปรวัน แพทยานนท์. (2561). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นาฏศิลป์เพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติ ตามแนวคิด ของซิมพ์สัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนเทศบาลบ้านศรีมหาธาตุ. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 2 (ฉบับพิเศษ), 97 - 112.
- สุมลมาลย์ นิมนต์พันธ์. (2545). *การละครไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- เสาวพร บุญช่วย. (2564). *การพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนการสอนนาฏศิลป์ไทยสำหรับผู้เรียน ในต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. <https://doi.org/10.58837/CHULA.RES.2021.11>

- Boontonglek, M., Rittibul, P., Orachun, R., & Boonsong, P. (2023). Dramatic Arts Innovation and Learning Management in the 21st Century. *Asian Journal of Arts and Culture*. vol.23, no.2. pp. 1-11. <https://doi.org/10.48048/ajac.2023.260039>
- Boontonglek, M., Rittibul, P., Boonsong, P., Orachun, R., Soontranon, C., & Senamontree, S. (2024). Creating Performing Arts to Promote Community Products That Reflects the Local Identity Pathum Thani Province. *Journal of Ecohumanism*. vol.3, no.7, pp. 5218-5229. <https://doi.org/10.62754/joe.v3i7.4629>
- Dewey, J. (1916). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan.
- Kilpatrick, W. H. (1918). *The Project Method*. Teachers College Record.
- Rittibul, P., Boontonglek, M., Orachun, R., Ngermdang, A., & Boonsong, P. (2024). The Development of Learning Media in Virtual Classroom On Topics of Thai Performing Arts. *Edelweiss Applied Science and Technology*. vol.8, no.6, pp. 7655-7662. <https://doi.org/10.55214/25768484.v8i6.3659>
- Rittibul, P., Nasom, C., Pummarak, S., Naksukhum, S., & Boontonglek, M. (2025). Promoting Elderly Health Through Community-Based Cultural Capital Performing Arts Activities. *Scientific Culture*. vol.11, no.3, pp.273-283. <https://sci-cult.com/menuscript/index.php/cult/article/view/129>
- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The university of Chicago press.